

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Resolutiones Pastorales De Præceptis, Vitiis Capitalibus, Et De Sacramentis

Marchantius, Jacobus

Coloniæ Agrippinæ, 1655

VIII. Resolutiones circa octavum. Decalogi Præceptum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41699

impendere, sive in emendis pecoribus
quæ secum duceret sine furto, sive pro
comparandis necessariis aliis. Atque
cum necdum tunc urgeat eos necessi-
tas, non possunt cum tanto pauperum
rusticorum damno & ruina futuris even-
tibus providere, alioqui si hæc excu-
satio acceptetur, omnibus furtis latif-
sima panditur via, & illis pallium da-
tur amplissimum quo se tegant.

CAPUT VIII.

*Resolutiones circa VIII. Decalogi**Præceptum.*

1. **Q**UAERO. *De quibus interrogan-
dus est Pœnitens circa hoc Præce-
ptum?* Resp. 1. An aliquod falsum testimo-
niū contra aliquem in iudicio dederit?
2. An Superiori de proximi peccato
rogati mentitus falsò fuerit, accusan-
do, vel excusando? 3. An famam ali-
cujus læserit falsum spargendo, vel oc-
cultum detegendo? 4. An discordias
inter amicos seminarit? 5. An in
malam partem facta alterius interpre-
tatus fuerit? An temeraria iudicia
de proximo habuerit? 7. An per
adula-

adulationem alicui peccati causam ne dederit? 8. An mēdacia pernicioſa non protulerit? Sed de his paucaſ quæſtiones in particulari proponemus: ac ut primis de detractiōibus.

Itaq; *queritur* de detractiōe, quando peccatum ſit mortale? Reſp. eſt peccatum mortale, ſi ſit detractiō formalis in re gravi. Dicitur autem *formalis*, ſi quis directè intendat famam alterius lædere. Quod ſi ex quadā loquacitate narrat quiſpiam peccatum vel defectus alterius; eſt detractiō materialis. Quæ tamen aliquando potest eſſe peccatū mortiferum, ſi quæ narratur graviter proximum lædit in fama, quia licet nō intendas expreſſe lædere, tamen id cenſeris implicite intendere, dum cauſam ponis læſionis. Reſp. 2. Si id quod narratur, parum lædit, detractiō eſt tantum venialis. Hinc narrare defectus veniale non cenſetur niſi veniale eo quod ordinariè hi notabiliter non læduntur in man, cum ab his vix homines ſunt laedi. Poſſet tamen talis eſſe conditio perniciosa

personæ, ut defectus similis censeatur magni momenti. Ex. gr. Si de Prælato aliquo gravi, dicas esse mendacem, id est crebrò mentiri; nam dicere illum semel & iterum mentitum, non videtur mortale.

Similiter è contrà quædam peccata etiam mortifera non censentur notabiliter lædere famam ratione conditionis personæ. Ex. gr. de juvene dicis esse prodigum, vel amoribus deditum; de milite dicis decepisse aliquam puellam, vel frequentare aliquam concubinam.

2. *QUAERO. Quale peccatum sit generali nomine aliquem infamare, v. g. dicendo esse superbum, esse avarum, esse iracundum?* Resp. ordinariè non esse peccatū mortale, quia hæc non ita solent accipi, ut sonent peccata mortalia, sed ut denotent naturalem inclinationem, vel etiã veniales defectus. Ratione tamen dignitatis personæ de qua dicuntur, vel quia putantur accipiēda quandoq; pro gravibus vitiis, posset in his peccatum mortiferum committi ut notat. *Nuv. 18. n. 24.*

3. *QUAE-*

3. *QUAERO. An sit peccatum mortale, revelare defectus naturales, ut si dicas aliquem esse ignarum parvi judicii, parvi ingenii? Resp. non esse, nisi inde aliquod notabile damnum sequatur. Idem dicendum est de defectu natalium, ut si quis dicat esse filium Clerici, aut natum ex adulterio, & similia. Ratio est, quia ob hæc non censetur quis infamiam, sive læsionem in fama propria contrahere. Videndum tamen an hoc ex nimio contemptu non dicatur, & an etiam ab aliis valde contemnendum non censetur; nam ob circumstantias similes posset peccatum esse grave. Navarr. supra & alii.*

4. *QUAERO. An sit mortale, revelare crimen alterius uni vel duobus qui rem omnino silebunt? Resp. Multi putant non esse Cajet. q. 73. art. 7. Pet. Navarr. l. 2. cap. 4. Cordub. Tract. de Detractione q. 2. Concl. 5. Ratio esse potest, quia illud censetur esse leve detrimentum in fama, si uni vel duobus dicas, quibus dicere perinde sit ac si nulli dicas, cum periculum non sit evulgationis, aut aliterius incommodi gravioris.*

5. *QUAERO. Utrum qui injuriam sibi factam ab aliquo, amico refert, peccatum detractionis incurrat, vel quale peccatum committat?* Resp. si faciat intentione detrahendi, & ut se vindicet, potest esse quandoque peccatum mortale: si autem ut consolationem accipiat, sive ut querelâ expositâ dolor mitigetur, non est peccatum saltem mortiferum, quia jure suo uti videtur. Ita *Less ex Pet. Navar. l. 2. c. 4.* Rationem subdit: Quia nimis grave est, & præter humanam consuetudinem, ut quis cogatur injurias acceptas solus in silentio concocquere, nec possit eas cum amico communicare: cum hac ratione magna pars earum veluti pondere quodam levetur. Unde si inde aliqua infamia auctori injurię provenit, ipsi imputandū.

6. *QUAERO. Utrum manifestare possim crimen alterius occultum ad impediendum damnum proximo impendens?* Resp. si aliter nõ potest averti, id licere Ratio est, quia nemo habet jus tuendæ famæ cum damno gravi alterius. Hinc resolvuntur Casus sequentes.

N

Casu

Casus 1. Ego novi aliquem famulum furem esse, possum monere eos cum quibus habitat, ut ei advigilent.

2. Si homicidium, vel aliud crimen imponitur innocenti, qui ob id eripletendus, possum aperire auctorem imò teneor.

3. Si agitur de officio vel beneficio conferendo, de matrimonio contrahendo, de Religione suscipienda, si ego sciam justum impedimentum, unde notabile incommodum timeri debet, possum ejus occulta pandere.

4. Si quis simulet se peritum Medicum, vel Advocatum, vel Pharmacopolam cum periculo damni alterius & sciam non esse talem, possum aperire ejus fictionem.

5. Si quis simulat pietatem & paupertatem, ut eleemosynas conquirit cum damno aliorum pauperum, possum ejus hypocrisim vel fictionem aperire, occulta peccata manifestare. Cum enim fama ejus tota in errorem versetur, non habet ad eam jus cum aliorum periculo, vel incommodo.

7. QuA

7. *QUAERO. Utrum qui uno aut altero crimine est infamis, & notus ut talis, possit etiam de aliis ignotis infamari?* Resp. non posse, quia qui est infamis in uno genere vitii, non propterea amisit jus & famam quam habet in aliis virtutibus. Nam v. g. potest quis haberi tamquam adulter, non tamen tamquam fur, aut tamquam hæreticus; & ideo si est occultum, non possum detegere.

Aliud foret, si tantum referantur crimina aliqua minora, affinia, & ordinariè cōiuncta crimini illi quod iam publicum est. Ex. gr. infamatus est quis de furto aliquo grãdi, & tu apud illos qui norunt principale refers alia minora. Aliquis infamatus est tamquam adulter, & tu aliquas conversationes, vel actus ad ipsum spectantes narras. In his non intercurrit grave peccatum, si non censeatur notabiliter infamia augeri.

8. *QUAERO. Utrum crimen proximi publicum in aliqua civitate, liceat alibi patrefacere ubi ignoratur?* Resp. id non esse contra iustitiam, quando crimen est publicum & notorium, quia talis amisit

jus ad famam, unde non fit ei injuria
 Immò si fama cõmunis brevi illud per
 latura erat ad locum illum, ne quidem
 est contra charitatem, vel saltem non
 est peccatum mortale. Id ipsum affe-
 runt *Navarr. & Cajet.* scilicet non esse
 mortale, licet fama illuc non erat per-
 ventura; quia quando semel infama-
 tus est quis publica infamia, cùm jam
 non habeat jus ad famam, non videtur
 grave, si de publico facto alibi fiat mē-
 tio. Et quidem non solent hoc grave
 æstimare referentes, si publica scanda-
 la alibi facta alio in loco enarrent.

9. *QUAERO Utrum quis audita referens absq̃, asseveratione, & dubitatione, peccet mortaliter, & teneatur ad restitutionem?* Resp. negativè, si ita referat, ut probabile non sit infamiam indè orturam, eo quod alii non sint credicuri. Si tamen audita referat coram illis quos probabile est ex sua levitate credituros, licet sufficientem occasionem ad id minimè dederit, potest peccare mortiferè contra charitatem, quamvis non cõtra justitiam; nec tenetur a

restitutionē, eo quod sit causa efficax
damni per se, cū narratio non sit ta-
lis, ut fidei idonea sit facere, sed po-
tius id eorum levitati, & malitię sit tri-
buendum. Attamen quia ex charitate
tenebatur abstinere, advertens ex suis
dictis alterum graviter lædendū, ideo
mortale peccatum potest incurrere.

Hinc infero illum qui narrat audita
ab hominibus parum fide dignis, indi-
cans suos auctores, non teneri ad resti-
tutionem, quamvis aliqui audientes
credant. Nec refert quod malo animo
id faciat, quia intentio nocendi nō ob-
ligat ad restitutionem, si opus ex se nō
sit damnosum. Qui verò refert audita
tali modo, & talibus auctoribus no-
minatis, ut audientes meritō possint
induci ad opinandum malum, tenetur
ad restitutionem, quia dat sufficien-
tem causam damni.

10 **QUAERO.** Quomodo peccet qui au-
dit detrahentem? Resp. 1. Qui ita audit
ut inducat, vel excitet ad detrahendū,
vel ad prosequendum inchoatam de-
tractionem, non minus peccat quam

N 3

detra-

deprehens; quia ei causa peccati, & ita tenetur ad restitutionem, nisi detractor restituat. Si vero audiendo detractorem, laetatur quidem, non tamen inducit, aut animat ad continuandum, non tenetur ad restitutionem, quia non est causa damni: Potest tamen peccare venialiter si quis solum delectetur eloquentiam detractoris, vel curiosam cognitionem factorum proximi, non tamen desideret ut ille detrahat; tunc enim non est peccatum mortale.

Resp. 2. Qui nec inducit, nec laetatur; tamen audit, nec resistit detractori, aliquando mortaliter, aliquando peccat venialiter. *Mortaliter*, si infamia sit gravis, & facile possit eam impedire, nec putet alia ratione averterendam, vel brevi recuperandam famam. Charitas enim obligat ad grave damnum proximi avertendum, quando commodè possumus. *Venialiter* peccat, si detractio non est gravis, vel infamia verecundia, aut animi pusillitas non audeat resistere, quia tunc valde difficile est efficaciter impedire; unde

tunc non tenetur sub mortali, nisi infamia esset valde atrox, & gravia incommoda mox paritura. Tunc enim debet sibi vim facere excussa verecundia, & modestè contradicere. Item solum venialiter peccat, si putet auditores non credere. Potest autem quis excusari à peccato, si putet monitionem non profuturam, vel si metuat aliquod grave damnum, puta contumelias vel verbera; vel si rationabilis verecundia obstat, si sis inferior, vel nullius auctoritatis. Ita Less. & alii.

II. *QUAERO. Quomodo fama sit restituenda?* Resp. qui falsum crimen disseminavit, debet adhibere omnem industriam, ut falsa illa opinio animis hominem eximatur. Unde tenetur illis significare se deceptum fuisse, aut falsum dixisse, etiam cum juramento ubi opus erit. Quod si id fecerit, jam amplius ad nihil tenetur, & si auditores non credant; quia illorum perversitas jam est causa pravæ opinionis.

Resp. 2. Qui crimen occultum manifestavit, dicat se deprehendisse de-

ceptionem, & se errasse, ac deceptum fuisse; laudet infamatum, & honorificè de eò loquatur, ubi datur occasio, aut simili alio modo expressè vel implicitè, quantum in se est, eximat opinionem quam iniecit.

12. *QUAERO. Quenam excusent à fame restitutione?* Res. p. 1. excusare si fama alia ratione jam sit recuperata. 2. Si infamia jam abiit in oblivionem. 3. Si revera infamia efficaciter non fuit secuta, eo quod infamator esset nullius fidei, quod sæpe contingit. *Item* si illi apud quos infamavit, sciebant similia, ita ut infamia non fuerit notabiliter aucta. 4. Si non possit fieri sine amissione famæ, quæ sit longè majoris momenti, ut si Prælati vel Viri illustres infamavit plebeium, non tenetur cum jactura sui nominis revocare. Ratio est, quia ille plebeius non potest cum ratione exigere, ut ille famam tantum momenti amittat; sed debet esse contentus laude, si eum laudet in eo genere virtutis, ubi infamavit, vel honorificâ compellatione, aut salutatione.

aut certè pecuniâ ex arbitrio prudentium, ut passim tenent Doctores.

13. *QUAERO. Utrum in fama possit fieri compensatio?* Resp. affirmative. Si tu alium infamisti qui te antea infamarat, non teneris ei ad restitutionem, si ipse tibi restituere nolit, sed potes uti compensatione, maximè si infamia gravior non sit ei à te illata. Immò quidam putant posse fieri compensationem infamiae cum damno in fortunis tibi illato. Ex. gr. Intulisti Petro damnum, & ille graviter te infamavit, tu potes illi denegare restitutionem, si nolit tibi restituere famam. Immò advertendum, si quis te infamet, nec possis infamiam alia ratione avertere, tu potes illius occultos defectus aperire, ne fides ei adhibeatur, v. g. dicere quod aliàs in mendacio & perjurio sit deprehensus, si ita sit *V. Less. l. 2. c. 11. dub. 25.*

14. *QUAERO. Quale peccatum sit iudicium temerarium de proximo?* Resp. iudicium temerarium (sive ex levibus aut insufficientibus indiciis) quod concipitur de gravi malo proximi, cum

N 5

plena

plena animadversione, ordinariè est peccatum mortale. Ratio est, quia fit injuria proximo, & in despectum ejus gravem vergit, quod in corde tuo judices eum sine causa improbum: & ex malevolentia pravoq; affectu provenit, quod advertens signa non esse sufficientia, nihilominus pergis judicare.

Resp. 2. Si indicia non sint omnino sufficientia ad certum judicium, magnam tamen habeant probabilitatem, ut rem faciant omnino credibilem; non censetur mortale, etsi rem judices moraliter certam; quia non est tanta distantia inter valde probabile & moraliter certum, ut censetur gravis injuria inferri, si quod valde probabile est, judicetur esse certum.

Resp. 3. Non est nisi veniale, de defectibus levibus & venialibus judicium temerarium; quia non est gravis per hoc injuria. Item non est nisi veniale, si fuit grave malum, sed non perfecte advertisti te malè judicare; vel non advertisti signa esse insufficientia, licet adverteres te malè judicare.

15. Quas

15. *Quaero. Quale sit peccatum suspicio temeraria?* Resp. suspicionem quâ ex levibus indiciis malam de propinquo opinionem habemus, ordinariè non esse nisi veniale peccatum; quia cum semper maneat intra latitudinem ambiguitatis sine iudicio & definitiva determinatione, non involvit completè contemptum proximi. Si enim proximum completè despiceret, prorumperet in definitivam sententiam, & diceret in seipso, v.g. Ioannes est perversæ mentis. Vide *Cajet. in Summa V Suspicio*. Quidam tamen putant suspicionem de gravi malo pertinacem, provenientem non ex humano errore sed ex contemptu & malevolentia esse mortale peccatum. Ita *Less. 2. c. 29. dub. 3.*

Petes: Quomodò sciri potest an tantum sit suspicio, an verò iudicium firmum; in his enim discernendis hærent nonnumquam pœnitentes, hærent & Confessarii? Resp. Dum quis ita iudicat, ut rogatus an habeat pro certo, responsurus sit sibi certum, aut

N

ferè

ferè certum videri, tunc censetur iudicium firmum. Si verò ita iudicet, ut sponsurus sit se non esse moraliter certum, sed se posse ea in re falli, tunc, solum est suspicio. Hæc est regula Cajet. & aliorum Theologorum.

16. QUÆRO. *An susurratio sit peccatum mortale?* Resp. Susurrationem vocari oblocutionem ad amicitiam tollendam inter aliquos, & in genere suo esse peccatum mortale, cum tendat ad nocendum proximo, tollendo magnū bonum, amicum scilicet. Unde qui seminant discordias inter cōsanguineos vel amicos, graviter valde peccāt. Potest verò susurratio esse venialis propter imperfectionem actus, quia non intendit contra amicitiam, licet materialiter dicat aliquid provocativum contra amicum. Videndum tamen ex gravitate nocementi, an non redeat actus in naturam suę speciei, quia tenebatur advertere ex suo dicto tale nocementum oriturum. Potest etiam esse venialis, ex parte ejus quod dicitur, quia leve est, vel ex parte modi; quia

jocosè

jocosè & non seriò dicitur. Ita *Cajet.*
in Summa V. Susurratio.

Petes: An is qui ad dissolvendã amicitiam alicui damnosam occultum alterius peccatum aperit, censeatur susurro, & peccatum mortale incurrere?
Resp. non peccare, sed opus charitatis agere, quia talis non est vera amicitia, quæ non in virtute, sed vitio est fundata, atque etiam alter non habet jus ad tuendam famam suam cum damno proximi, ut supra dixi.

Sed quid si ad dissolvendam amicitiam damnosam constringat grave peccatum de altero, ut amicum ab illo avertat? *Resp.* si sit peccatum cum infamia conjunctum, peccat mortaliter, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Quod si peccato non sit infamia adjuncta, non censeatur nisi veniale peccatum *Sayrus l. 12. c. 5.*

17. *QUAERO* *Utrum sub peccato mort.*
teneatur quis testari, vel denuntiare,
Judice præcipiente, vel juramentum de-
ferente? *Resp.* subditus tenetur, si au-
 thor laboret infamia delicti, vel si de

illo jam semiplenè probatum est. Item, licet nulla laboret infamia, si tamen ab eo impendat grave damnum bono publico, vel etiam privato, quod aliter nequit averti, tenetur quis denunciare & testari. Item si procedatur via accusationis, & delictum plene probetur, testis citatus tenetur testari.

Resp. 2. Multis casibus non tenetur quis denunciare vel testari. 1. Si sub secreto tibi patefactum est, consilii, vel auxilii causa, ad salutem animæ vel corporis. Ex. gr. si sis Medicus, Advocatus, Obstetrix. Non enim debet miser obesse, quod consilii vel auxilii petendi causa se alteri bona fide patefecerit, & hoc etiam verum est, licet infamia vel semiplena probatio de auctore præcesserit. Si tamen denuntiatio vel testificatio ad aliquod damnum publicum vel privatum foret necessaria, promissio secreti etiam jurata non obligat, quia juramentum promissorium cedens in damnum tertii, non potest obligare. 2. Si auctor laborat infamia, nec timetur damnum

in futu
dari,
enam
licet c
cet pro
3. Qua
fation
posse,
sciant
facor
ex der
rabile
deat, t
bonu
gnov
hoc e
que t
digni
bus n
jure d
quia
nienc
strict
10.
mni
quan

in futurum, quia poterit alia via emē-
dari, puta monitis privatis, nō teneris
etiam tunc denuntiare vel testificari,
licet cum duobus & tribus scias, & li-
cet procedatur per viam inquisitionis.
3. Quando proceditur per viam accu-
sationis, si testis videt rem probari non
posse, eo quod ipse solus & accusator
sciant, non tenetur testari, quia accu-
sator tunc non potest accusare. 4. Si
ex denuntiatione vel testificatione no-
tabile damnum tibi vel tuis impen-
deat, non teneris, nisi fortè publicum
bonum necessariò id postulet. 5. Si co-
gnoveris ab iis qui fide non sunt digni
hoc enim perinde est ac si nescires. Ne-
que tunc expedit revelare eos, si fide
digni nō sunt. Porro in casibus in qui-
bus non tenetur quis revelare etiam si
jure dicere veritatem, non tenetur,
quia potest juramentum suum conve-
nienti modo intelligere cum hac re-
strictione: *Quatenus teneor, juro.*

10. *QUAERO. Tenetur-ne testis ad da-
mni secuti restitutionem, si nolit testari,
quando obligatur, vel si tunc veritatem
occultet.*

occultet

occultet Resp Quosdā DD. ita sentire; teneri scilicet ad restitutionē damporum quæ inde oriuntur, quod noluerit restari, vel veritatem patefacere, quia tunc ex justitia tenetur testimonium dare citatus à Judice. Alii negant; licet enim fugit, vel se occultat antequam Judicis citatio denuntietur ei legitimè, non tenetur ad restitutionem dāni, defectu testificationis secuti, quia necdū obligatus erat præcepto Judicis, cum necdum ei debito modo erat impositum. Si verò ei jam inlinuata est citatio per ministrum justitiæ licet obligetur præcepto & obligatione obedientiæ, non tamen obligatione justitiæ, antequā acceptarit. Cùm verò acceptavit, tunc tenetur ex justitia veritatem dicere, legitimè interrogatus.

19. *QUAERO Utrum testis ratione falsi testimonii teneatur ad restitutionem damni secuti.* Resp. 1. teneri si sciens vel ex crassa ignorantia falsum testetur; nisi fortè jam damnum erat datum sufficienter per alios testes, ita ut ejus testimonium nihil effecerit; tunc enim

non

non censetur causa efficax damni. Adde, quod si quis per falsum testimoniū alium in periculum mortis induxit, tenetur retractare, etiā si simile periculum illi crearetur. Tenetur enim avertere quisque damnum, quod alteri iniurē paravit etiā cum pari damno suo. Et hoc verum est in omni restitutione, siue famæ, siue pecuniæ, siue honoris, quia in pari damno melior est cōditio innocentis. Itē si alios ad falsum testimoniū induxit, tenetur Judici machinationē aperire, ut innocēs liberetur. Hęc autem intellige, si spes sit revocationem & detectionem profuturam.

Resp. 2. Qui falsum testimonium dixit ex inadvertentia, vel oblivione, vel ignorantia non mortifera, nec graviter culpabili, non tenetur ad restitutionem: solum enim tenetur de dolo & culpa lata, non de levi aut levissima: & censetur tunc tale damnum quasi fortuito illatum. Ita multi cum *Cajet. quest 70. art. 4.*

24. *QUÆRO. Utrum testis possit pecuniam accipere, ut dicat veritatem, & si accipiat,*

accipiat, an teneatur restituere? Resp. posse accipere expensas, & dietam quā impendit, ut audiatur in testem; etiam potest accipere aliquid pro damno & periculo quod incurrit, testem se exhibendo. Si autem accepit pecuniam solū hoc titulo, ut verum testimonium dicat, teneatur restituere, nisi liberaliter ei datum sit. Ratio est, quia si testari velit, teneatur veritatem dicere ex iustitia; & ideo pro ea re nihil potest accipere. Imò teneatur restituere, quia censetur extortum, & coactè datum ex metu injuriæ, ne fortè injustitiam committat.

Sed quid si testis pecuniam accipiat ut falsum testimonium dicat, teneaturne ad restitutionem? Resp. quorundam sententiam esse non teneri, quia putant acceptum ob turpem causam generaliter non esse restituendum. Unde nec Iudex si acceperit pecuniam pro sententia injusta, teneretur. Alii volunt non posse recipi, nec retineri acceptum pro opere pravo quod legibus punitur; eo quod leges videantur

impe-

impedire eius acquisitionem & dominium, dum similia pacta irrita reddunt. Sed prior sententia omnino probabilis est. Et licet leges velint talia pacta invalida esse, ita ut obligatio civilis ex illis non nascatur; non tamen incapacem reddunt acquisitionis rei in foro conscientiae eum qui accipit & retinet opere iam completo. Saltem talis ante sententiam Iudicis non tenetur restituere.

21. *QUAERO. An reus à Iudice interrogatus teneatur fateri veritatem?* Resp. 1. Certum est non teneri, si Iudex non interroget servato iuris ordine. Puta, quia interrogat de crimine occulto, de quo nec est fama sufficiens, nec sufficientia iudicia, nec probatio semiplena.

Resp. 2. Si Iudex interroget iuridice multorum etiam probabilis est sententia, si agatur de poena gravi, maxime capitali, non teneri reum se prodere, nec peccare mortaliter negando crimen quamdiu est spes evadendi. V. *Sylvest. V. Confessio delicti*, Em. Sa, V. *Reus*, Unde sequitur, non teneri reum
iurare

jurare ad mentem Judicis, seu posse uti artificio; seu æquivocatione, vel restrictione mentali. Nec tenetur de juramento calumniæ; hoc est, non tenetur jurare se in omni parte litis dicturum veritatem, maximè si dubitet se iuridicè interrogandum.

Petes: An reus accusatus de crimine quod iuridicè probari nequit, peccet, si negando crimen dicat accusatorem mētiri & calumniari? *Resp.* posse peccare contra charitatem, si simpliciter negando possit se defendere, sine simili verborum asperitate, quia non est proximo malum majus inferendum quàm ad tui defensionem sit necessarium. Non peccat tamen contra justitiam, quia reus se potest tueri quavis via, modò non dicat mendacium. Non censetur autem dicere mendacium, quia qui accusat de eo quod probare non potest, calumniator præsumitur in jure, & mentiri; tum quia contra dictamen conscientiæ lequitur; tum quia falsum præsumitur in judicio, quod probari nequit.

Idem

Idem dicendum de eo qui extra iudiciū negat se dixisse aut fecisse quippiam, quod alius illicitè aperuit; ut si secreto, vel tamquam amico ex confidentia tibi patefecit, & tu id alteri referas cum mea infamia, vel cū offensione gravi illius. Si enim ille mecum ea de re exoptulet, possum negare me dixisse, conveniendi modo intelligendo ut mendacium viterur. Negādo enim utor jure meo; quisque enim habet jus sua occulta dicta, vel facta celandi quantum potest, si indè infamia sibi vel offensio alteri nascatur. Quod si delatori indè incommodū obveniat, sibi imputet. Ita *Less. l. 2. c. 31. dub. 2. Petr. Navar. c. 4. n. 348.* Aliud esset, si alter licitè id patefecisset; tunc enim ei fieret injuria, si sine sua culpa infametur ut mendax.

Adverte quoque reum ut se defendat, cum aliter non potest posse detegere occulta crimina testium, ad labefactandum eorum testimonium, v. g. crimen falsi, vel perjuriū. Is enim qui se offert ad testandum, sibi imputet, quia tali se periculo exponit.

22. *QUAERO. An reus possit fugere carcere, & vincula ac carceres perfingere si poenam mortis timeat?* Resp id posse nisi jurarit se permansurum. Est enim ei tale jus ad vitæ suæ conservationem, ut humana potestas eum obligare non valeat ad eam non conservandum, si ejus spes aliqua affulgeat. Neque effringendo vincula & carcerem inferre censetur vim potestati publicæ, quia hæc non est in vinculis aut lapidibus, sed in Judice & ministris quibus vim non licet inferre, quando est justa condemnatio.

Hinc sequitur, quod si reo licitum est fugere, etiam aliis licitum esse illi consulere, & auxilium ferre, suppeditando instrumenta & media ad fugam. Si enim licet finem consulere, cur non & media porrigere? Neque id est violare publicam custodiam, quia non juvo effringere, neque porrigo instrumenta ei qui injustè sit usurus. Itaque non licet juvare effringendo, aut rumpeo carceres, vel vincula. Quia scilicet reus ad id habet jus ob maximum

inso

incommodum quod ei imminet. Alio-
qui nihil posset Judicibus esse firmum
& tutum.

*Adverte etiam quod ministris justi-
tiæ non licet consulere reo, vel sup-
peditare instrumenta, quia ex officio
prohibentur: tenentur enim quantum
in se est reum curare detineri: unde ip-
si suadentes vel cooperantes ad fugam
injuriæ Reipublicæ faciunt.*

23. *QUAERO. Utrum quis possit sibi
falso crimen imponere ad vitanda tor-
menta, si extremo supplicio inde sit affi-
ciendus? Hic casus non est infrequens in
illis qui non valent torturas sustinere,
& mortem præeligunt, ideoque fatentur
crimen quod non fecerunt, puta malesti-
cium, vel homicidium? Resp. Probabilem
esse recentiorum Doctorum opinio-
nem, non esse id peccatum mortiferum;
nec postea teneri revocare, si ad tor-
menta iterum sint rapiendi Quæ o-
pinio favet multis miseris, qui alio-
qui non solum corpore, sed & ani-
mâ perirent confitendo ea quæ non
audent revocare metu tormentorum.*

Quam

Quam sententiam, latè explicat. *L. 2. c. 11. dub. 7.*

Non licet tamen metu tormentorū alterum accusare falsi criminis, si e mors inde impenderet, aut grave malum. Quia non habet eam potestatem in famam alterius, quam habet in suā. Tunc tamen potes occultum alterius peccatum aperire, vel secretū, quia nō teneris cum tanto tuo incōmodo alterius famam servare. Quod verum est, nisi inde gravissima incommoda timeantur, v.g. si esset secretum Principis, vel Reipublicæ, vel exercitus.

Petes: Quomodò peccent litigantes qui appellant à sententia justa ad differendam executionem? *Resp* teneris alteri parti de damnis & interesse, si injusta est appellatio, esseque peccatum mortale, quando satis patet sententiæ justitia. Quod si illa obscura est, potest sine peccato appellari.

24. *QUAERO.* Quale peccatum committit, qui aperit litteras alienas, & eas legit, vel scripturas, quæ in secreto observantur? *Resp.* si advertit, vel advertit

tere debet notabile damnū alteri posse inde obvenire, peccat mortaliter; nisi id auctoritate legitimā faciat, quomodo faciunt tempore belli locorum Gubernatores, item & Prælati in Monasteriis.

Qui autem aperit imprudenter, putans eas ad se missas, aut ob curiositatem quæ non judicatur periculum involvere alicujus nocimenti, non peccat mortaliter, sed venialiter. Qui autem aperit ex tacito cōsensu ejus à quo vel ad quem mittuntur, non peccat.

Similiter dicendum de secreto commisso. Si enim quis illud revelat, advertens aut advertere debens inde secuturum alteri notabile damnum, aut notabilem discordiam, peccat mortaliter. Detectio autem secreti, quàm constat nemini notabiliter nocituram, solum est venialis.

25. *QUÆRO. Quale peccatum sit irrisio proximi?* Resp. si absit contemptus personæ, esse ex suo genere peccatum veniale: eo quod secluso contemptu leve damnum nata sit inferre, puta e-

O

rube-

rubescantiam. Si quis tamen putet defectu etiam levi objecto quempiam graviter commovendum, potest mortaliter peccare. Item, ratione status & conditionis personæ, potest esse hic gravior culpa, si in risum traducatur.

DE PRÆCEPTO IX.

Quæ hoc Præceptum concernent, explicata sunt in Præcepto VI.

DE PRÆCEPTO X.

Quæstiones hoc Præceptum concernentes, explicatæ sunt in Præcepto VII. Unica quæstio hic explicanda de his qui lucrum captant ex ludis.

I. *QUAERO. Quando quis teneatur restituere ex acquisitis per ludum.*
Resp teneri variis casibus.

1. Si lucratus est quis ab eo qui non poterat in ludo deponere, quia non habebat dispositionem rei quam exponere. Tales sunt Religiosi respectu rei notabilis, nisi accedat consensus Prælati. Tales & pupilli ac minores juxta multorum sententiam: Item filii familias, nisi habeant propriam pecuniam castrensem, aut quali castrensem. Peccant

funt tamen hi perdere secundum morem personarum suæ conditionis, id quod honestæ recreationi cōgruit, nā hic est tacitus parentum consensus.

2. Si per injuriam, puta minis, fraude, cōvitiis, ad ludum pertraxisti quēpiam, & vicisti; secundum multorum sententiam teneris restituere.

3. Si simules te parum peritum ut ad ludendum allicias, cū tamen moraliter certus sis te lucraturum, tunc etiam teneris ad restitutionem, quia tunc dolus dat causam contractui. Idem dicendum cū quis sponzionem facit cum altero, ita ut certus sit de re super qua fit sponzio, & tamen dissimulat ut alliciat alterum.

4. Si cū incipis ludere habebas animum non solvendi, vel solutum repetendi; tunc etiam non poteris in conscientia lucrari. Tum quia decipis alterum, & si sciret tuam deceptionem, nollet ludere: tum quia debet par esse conditio ludentium, ut uterque eorum eodem modo paratus sit rem depositam perdere.

5. Si utaris fraudibus cōtra leges ludi, teneris ad restitutionem ejus quod sic lucraris; immò & ad restitutionem ejus quod alter justè lucraturus erat, nisi fraude impeditus fuisset, quia damnum per injustitiam ei inferis. Leges autem ludi sunt, quæ vel eo loco receptæ sunt, vel quas ludentes communi consensu statuunt. Fraudes autem vel astutiæ communi consuetudine receptæ, vel in quas tacitè ludentes cōsentiant, sunt licitæ, nec obligant ad restitutionem. Ex. gr. si quis advertens se lucraturum, roget adversarium an velit deponere duplum; aut si videat errantem in numerandis signis, & non moneat; quia cū unusquisque suas agat partes, non tenetur alterius agere; & ludenti non censetur prodesse, quod per negligentiam non advertit, nisi aliter consuetudo habeat.

Injusta autem foret deceptio & ad restitutionem: (Ex. gr. in lusu chartarum) si quis suffaretur chartam, unde eum contingit vincere. Item, si chartas signis notet: ut agnoscat quando

libi

sibi vel collusori pars peior vel melior contingat. Item, si ita artificiosè charitas cum fraude componat, ut melior ludi pars sibi contingat.

2. *QUAERO. An qui lucratus est ludo vetito, teneatur restituere?* Resp. ex communi sententia retineri posse, nisi per sententiam Judicis quis condemnatur ad restituendum. Ratio est, quia ex eo quod ludus sit prohibitus, non propterea impeditur translatio dominii. Potest autem per Judicem repetere is qui perdidit; immò potest non solvere, quia Iura sic disponunt.

3. *QUAERO. Quinam ludi censeantur prohibiti?* Resp. jure civili prohibitos esse etiam laicis ludos qui fortuna magis quàm arte reguntur, & hi communiter nomine alearũ significantur in jure. Patet lege 1. & 2. cap. de Aleatorib. Clericis etiam prohibetur ludus alearum & taxillorum can. 41. Ap. & Cap. Clerici. De vita & honestate Clerico. Et repetitur prohibitio in Trid. ss. 22. c. 2. De refor. Unde censetur peccatũ mortale, si his ludis vacent, id est, crebrò &

per longum tempus ludant. Si ad breve tēpus recreationis causa, licet crebró ludant, non videtur peccatum mortiferum, si absit scandalum. Nam hi Canones non videntur recepti modo, nisi quatenus id prohibent fieri cum periculo scandali, cum nec per Superiores curentur executioni mandari. Ita *Less. l. 2. c. 26. dub. 1.*

4. *QUAERO. Quid si victus ob deducum non audeat repetere in iudicio, poteritne uti occultâ compensatione?* Resp. negare id plerisque Doctores. Ratio est, quia non habet jus ad recuperandum amissum, nisi per Iudicis sententiam, nec aliud ei leges permittunt.

5. *QUAERO. Quid si uterque renunciarit beneficio legis, & cesserit iure suo?* Resp. si solum renunciarit simplici verbo absque juramento, poterit non solve-
re, & solum repetere: quia si solus cesserit non privat hominem iure, quod ei lex tribuit in favorem boni communis. Si verò iuravit se non usurum beneficio legis, tenetur solve-
re; nec potest repetere, nisi fortè iuravit qui tenetur

se solitum, sed non iuravit se non repetitum, nec hoc intenderit. Debet quoque ea de re potuisse disponere, alioqui iuramentum foret de re illicita.

PARS SECUNDA.

SUMMARIUM RESOLUTIONUM casuum occurrentium circa peccata capitalia.

CAPUT PRIMUM.

De Superbia.

CUM rudiores passim confitentes non nisi in genere soleant peccata sua exprimere, dicendo se superbos fuisse, iracundos, avaros, invidos, gulosos: ideò Confessarii tenentur scire quando peccet mortaliter circa hæc peccata quæ capitalia dicuntur; ut eos in particulari valeant de his interrogare. Itaque paucis id explicabimus in quæstionibus sequentibus.

I. *QUAERO.* Quando superbia censeatur peccatum mortale? *Resp.* cum superbia sit appetitus inordinatus excellentiæ, æstimatioq; sui ipsius plusquam con-